

Rehberlik Postası

Eğitim: Eyüboğlu

Okul Öncesi Dönemde Dil Gelişimi

Değerli Anne-Babalar,

Dil kullanımı; kendini ifade edebilmek ve duygu, düşünce ve istekleri açıkça paylaşabilmek için önemli bir araçtır. Doğumdan itibaren dil gelişimi süreç içinde kendiliğinden ilerlerken oluşabilecek olumsuz durumlar, yerinde ve zamanında yapılacak müdahalelerle önlenmektedir. Anne-baba olarak sizler de bilinçli minik dokunuşlar ile çocuğunuzun dil gelişimini olumlu yönde etkileyebilirsiniz. Ocak ayı bültenimizde, "3-6 yaş grubundaki dil gelişiminin önemi nedir?", "Dil becerisi nasıl bir süreçten geçer?" ve "Anne baba olarak dil gelişimini desteklemek için neler yapabilirsiniz?" gibi konulara sorularınıza yanıt bulacağınızı umuyoruz. Bültenimizi keyifle okumanız dileğiyle...

Eyüboğlu Eğitim Kurumları Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Birimi

Dil Gelişim Süreci

Küçük çocuklar okula başlayana dek genellikle başkalarının gereksinimlerini anlamak, öğrenmek ve karşılamak için gerçek bir çaba göstermezler. Bunun nedeni bu yaş grubu çocuklarının benmerkezci olmasıdır. Dolayısıyla küçük çocuklarda görülen konuşmalar da ben merkezlidir ve çocuk konuşurken genelde başkalarının görüş açısını dikkate almaz.

Normal gelişim eğrisinde yer alan ve üç yaşına gelen çocuk, dili büyük bir istekle kullanmaya başlar ve yeni kelimelere karşı ilgi duyar. Bu yaşlardaki çocuklar dil konusunda büyük gelişme kaydetmiş olsalar da henüz kendilerini açık ve net olarak ifade edemeyebilirler ve zaman zaman konuşma bozuklukları da görülebilir.

Dört yaşına gelen çocuk anadilini daha rahat kullanmaya başlar. Hoşlandığı veya hoşlanmadığı durumları daha net ifade edebilmekte ve daha anlaşılır konuşmaktadır. Neden, niçin, nasıl ve ne zaman gibi soruları ısrarla sorarlar.

Beş yaş çocuğunun, insanlarla olan kişisel ve sosyal ilişkileri düzgün ve anlamlı cümleler yoluyla artmıştır. Dile hakim olmak beraberinde yalnızca düşüncede değil gramerde de bir düzey gerektirir. Çocuğun dil gelişim sürecinin içine karmaşık hatta yabancı gelen yapılar girmeye başlar ve çocuk bu yapıları çözümlemek için uğraşır. Bu dönem boyunca da sözcük bilgisinde artış sürmektedir.

Gerçek sözlü iletişim, anlamlı sözcükleri cümle haline getirebilme ve başkalarının söylediklerini anlayabilme yeteneğidir. Burada başlıca ilkeler şunlardır:

- Diğerlerinin dilini anlamak
- Kelimeleri doğru telaffuz etmek
- Sözcük dağarcığını geliştirmek
- Sözcükleri cümle içine doğru yerleştirebilmek

Telaffuz Etme

Telaffuz, daha çok taklitle öğrenilir. 12-18 ay arasında çocuğun söyledikleri ailesi dışındakiler için anlaşılabilir durumdadır. 18. aydan 3 yaşına kadar çocuk birçok sözcük söyler, ama telaffuzda çok az ilerleme gösterir. Bu da çocuğun anlaşılmasına neden olur. Telaffuzda kişisel farklılıklar da rol oynar. Bu farklılıklar kısmen ses mekanizmasının gelişimine bağlı olup, anlamlı sözcük kurması için çocuğa yardım ve rehberliğe dayanır. Sözcükleri telaffuz etmek, sesli ve sessiz harfler yönünden de farklılık gösterir. Çocuklar için en erken

telaffuz edilebilen sessiz harfler t,p,b,m,n'dir. Kolay sesli harflerse i,a,e,u'dur. Telaffuzu zor sessiz harflerin başında z,v,d,s,g sayılabilir.

Sözcük Dağarcığı

Sözcükler, en güçlü sosyal araçlardır. Çocuğun konuşması geliştikçe kendi hareketlerinin kontrolü ve planlaması da artar. Buna bağlı olarak çocuğun kendi hareketlerini düzenlemedeki sözcük gücü, başkalarını yönetmedeki gücünü de ortaya çıkarır. Çocuk zamanla ihtiyacı olan sözcükleri kullanmasını öğrenir. İhtiyaç sırasında ya yeni bir sözcük öğrenir ya da mimik ve ağlama yoluyla bu ihtiyacını karşılamaya çalışır. Çocuğun sözcük dağarcığı, kendi kendine ya da başkalarına sorarak öğrendiği sözcüklerden oluşur.

Sözcük dağarcığının genişliği, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi için önemlidir. Çocuk toplumda etkin olabilmek için diğerleriyle anlaşabilmelidir. Çocuğun sözcük dağarcığının sınırlı olması, onu toplum dışı bırakabilir. Çocuk bir şey söylemek isteyip de sözcük yetersizliği nedeniyle derdini anlatamadığı zaman hayal kırıklığına uğrar. Anlaşılmadığı zaman ise kendini anlamayan kimseye karşı öfke duyar ve bu kişilerin kendisini anlamak istemediklerini düşünür. Çocuğun yazısı da sözcük dağarcığına bağlıdır. Bazı uzmanlara göre, çocuğun bildiği sözcük sayısı okuldaki başarısını gösterir. Sözcükler, bir anlamda çocuğun hayatı algılayışının bir göstergesidir.

Cümle Kurma

İlk cümleler, yalnızca bir sözcüklüktür. Bunların mimiklerle birleştirilmesiyle bir cümle meydana gelir. Örneğin, çocuk "Ver" sözcüğünü bebeğe bakarak söylese, biz bunu "Bebeği bana ver." şeklinde anlarız. 2 yaşından itibaren ise cümleler "Yatağa git.", "Su iste.", "Bebeği tut." gibi cümleler haline gelir. Cümleler genellikle 4 yaşında gramer açısından tamamlanır. Cümlelerin uzaması ise, çocuk 9,5 yaşına gelene kadar devam eder. Bazı uzmanlar, geçmişe göre çocukların daha fazla sözcükle konuşmasını okul öncesi eğitim kurumlarının açılmasına ve anne babaların çocuklarıyla daha yakından ilgilenmelerine bağlamaktadır.

Dil Gelişimini Etkileyen Faktörler Nelerdir?

Sağlık: Şiddetli ve uzun hastalıklar çocuğun konuşmasını erteleyebilir. Hastalık nedeniyle başkasıyla haberleşmesinin kısıtlanması da onun konuşmasını geciktirir. Ayrıca böyle durumlarda çocuk konuşmaya az teşvik edilir, kendini iyi hissetmez ve her isteği önceden yapılır.

Zekâ: İki yaşına kadar çocuğun çıkardığı seslerle, zekâsının ilişkisi olmamasına karşın, iki yaşından sonra dil gelişimiyle IQ arasında sıkı bir ilişki olduğu görüşü bulunmaktadır. Dil, zekâyâ bağlı olarak gelişir.

Sosyo-ekonomik koşullar: Dil gelişimindeki değişiklikler, sözcük dağarcığının sınırı, dilin doğru kullanılışı ve ifade etme becerisi çocuk büyüdükçe gelişir. Çocuğun dil gelişiminde rol oynayan çevresel faktörlerin yanı sıra çocuğun okuduğu kitap sayısı, anne-babanın onunla meşgul olma derecesi ve oynadığı oyunların da rolü söz konusudur. Anne-babasıyla uzun süre birlikte olan çocuk daha düzgün konuşur. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan aileler, iyi konuşmaya daha çok önem verdiklerinden, çocuklarına daha iyi model olurlar ve çocuklarının çabuk ve düzgün konuşabilmesi için çaba harcarlar.

Cinsiyet: Genelde konuşma konusunda erkek çocuklar, kızlara göre geride kalabilirler. İlk yıllarda cinsiyet farkı yoktur ve çocuklar annelerini örnek alarak hecelerler. Ancak bir süre sonra kızlar anneyi, erkekler de babayı örnek almaya başlarlar.

Aile ilişkileri: Bakımevlerinde büyüyen çocuklar, aile içerisinde büyüyenlere oranla daha çok ağlar, daha az hecelerler. Bakımevlerindeki çocukların daha geç konuşmayı öğrenmeleri göstermiştir ki, sıkı kişisel ilişkiler dilin gelişiminde önemli bir etkidir. Aile bireyleri, özellikle anne ile çocuk arasındaki sağlıklı ilişkiler, dil gelişimini olumlu yönde etkiler. Bu noktada ailenin genişliği de önemlidir. Ailede tek olan çocuk, daha çabuk, iyi ve düzgün konuşma olanağına sahiptir çünkü tek çocuk annenin ilgi merkezidir.

Konuşmaya teşvik: Çocuğu hafta sonları çocuk tiyatrosuna götürmek, bol resimli masal kitapları okumak, birlikte müze ve benzeri tarihi yerlere gitmek ve gidilen yerler hakkında sürekli konuşmak onu teşvik eder. Kendileriyle konuşulan ve ilgi gösterilen çocuklar, konuşmak için cesaretlenirler. Çocuğa kitap okunduğunda, oyun gruplarına sokulduğunda çocuğun konuşmak için daha çok cesaretlendiği görülmüştür. Çocuk, söylediği sözcük anlaşılmadığı ya da komik görülüp gülmüdüğü zaman hayalkırıklığına uğrar. Ancak çocuk büyüdükçe bu sözcükleri daha düşünerek kullanmaya ya da tam olarak bilmediği sözcükleri kullanmamaya özen gösterir.

Dil Eksiklikleri Nelerdir?

Telaffuz, çocuk için karmaşık bir beceridir. Bütün çocuklar bazı telaffuz eksiklikleri gösterirler. Ancak bu durumun uzun sürmesi halinde bir sorun olarak ele alınmalıdır. Çünkü bu eksiklikler tümüyle hatalı öğrenmeye bağlıysa, kısa sürede düzeltilebilir. Ama dil mekanizmasının eksikliğine dayanıyorsa, bu daha uzun süreli bir çalışma gerektirir. Genellikle bu eksiklik, dil tutukluğundan, dudak ve dişlerin şekilsiz olmasından meydana gelir. Diğer nedenler ise, yanlış öğrenmeye, kasların zayıflığına ya da az işitmeye bağlıdır.

Dildeki eksiklikler ikiye ayrılır:

- **Dil hataları:** Çocuksu konuşmadan gelen hatalar genellikle yanlış öğrenmeden kaynaklanır. Kimi anne-babalar sevimli olduğu düşüncesiyle çocuğu böyle konuşmaya teşvik ederler.
- **Dil bozuklukları:** Bazı dil bozuklukları organik nedenlere dayanırken, çoğunlukla çocuğun duygusal açıdan incinmesi sonucunda görülür. Dil bozuklukları daha çok anne veya babanın aşırı otorite gösterdiği, annenin disiplinli, babanın pasif kaldığı ya da annenin çocuğu hırpaladığı evlerde görülür.

Erken Yaşta Yabancı Dil Öğreniminin Dil Kazanımına Etkileri Nelerdir?

Anadil çocuğun sürekli duyduğu ve baskın şekilde kullanmayı tercih ettiği dil olarak tanımlanır. Bir çocuğun bebeklikten 3 yaşına kadar olan zamanda çevresinde sürekli olarak konuşulan dili, ana dili olarak benimsemesi beklenir. 0-6 yaş aralığında beynin dil öğrenme becerisini kapsayan bölümü oldukça aktiftir. Çocuklar çevrelerinden duyduklarını hızla kaydetme yetisine sahiplerdir. Özellikle ergenliğe kadar olan zaman diliminde, dil öğrenmeye yatkınlığın sürdüğü görülmektedir. Bu süreçte, yabancı dil öğretene kişinin aksanı ve telaffuzu çok önem taşır çünkü çocuklar yeni öğrendiği kelimeleri nasıl duyarsa o şekilde öğrenir ve ifade eder.

Daha önceki yıllarda çocukların önce kendi anadilini öğrenmesi, daha sonra ikinci ve üçüncü dili öğrenmesi gibi hipotezler bulunmaktaydı. Son yıllarda yapılan araştırmalar çocuğun küçük yaşlardan itibaren çok sayıda dille tanışmasının avantajları olduğunu belirtmektedir.

Çocukların zihinsel ve duygusal üstünlüklerinden ve esnekliklerinden dolayı yabancı dil öğretiminin erken yaşlarda çok daha etkin sonuçlar verdiği görülmektedir. Erken yaşta yabancı dil öğretimi, çocukta düşünmeye yönelik kıvraklık ve esnekliği, dinleme yetisini ve hassasiyetini geliştirir. Aynı zamanda anadilinde anlama kabiliyetini geliştirirken, çocuğa insanlar ile daha kolay iletişim kurma olanağı sağlar.

Eğer bir bebekle düzenli ve tutarlı şekilde 2 hatta daha fazla dil konuşuluyorsa, belirli bir yaşa geldiğinde bu dillerin hepsini anlama ve kullanma kapasitesi ortaya çıkacaktır. Burada kritik olan nokta, çocukla iletişimde olan kişilerin dilleri düzenli ve tutarlı şekilde çocukla konuşuyor olmasıdır. Eğer erken yaşlarda dilleri sunar sonradan hiç kullanmazsanız dillerin unutulması öğrenilmesi kadar hızlı olacaktır.

Bugünün küreselleşen dünyasında daha etkin olabilmek için öğrencilerin küçük yaşta farklı diller ve kültürlerle tanışması son derece önemlidir. Çocuklar ne kadar küçük yaşta farklı dil ve kültürlerle kitaplar, filmler, şarkılar ve nesnelere aracılığıyla karşılaşarsa farklı kültür ve

dillerle iç içe geçmiş dünyamızda kendilerini o kadar rahat hissedeceklerdir. Çift dilli olmak, farklı dil yapılarını ve farklılıkları barındıran dünyamızı daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Çocukların Dil Gelişimini Desteklemek İçin Neler Yapılabilir?

- Diğer çocuklarla iletişime girmesine, onlarla oyun oynamasına olanak sağlamak,
- Resimli kitapları inceleyerek, resimleri anlatmasına fırsat vermek,
- Yaş seviyesine uygun kitaplar okumak,
- Zıtlık içeren kelime oyunları oynamak, kelimenin zıttını bulmasını istemek (sıcak-soğuk, kısa-uzun gibi),
- Sohbet ederken zamana ilişkin kavramları kullanmak (bugün, yarın, şimdi gibi),
- Kendinize ait kelime oyunları türetmek ve oynamak,
- Birlikte şiir, bilmece, hikaye yaratmak veya okumak,
- Sözcük bulma oyunları oynamak (kırmızı olan nesnelere sayma, meyvelerin isimlerini söyleme gibi),
- Hafta sonları çocuk tiyatrosuna götürmek,
- Gezilip görülen yerler ile ilgili sohbet etmek,
- Harfleri söyleyemediği zamanlarda alay etmemek,
- Söyleyemediği harfleri sevimli bulup pekiştirmemek,
- Kağıt ve kalemle vakit geçirmesine zemin hazırlamak, kelimelerin hangi sesle başladığını bulmayı amaçlayan fonolojik farkındalığa yönelik oyunlar oynamak,
- Kitap okurken hikayeyi durdurup devam etmesini, tamamlamasını istemek,
- Harfleri ya da kelimeleri doğru kullanmaya başladığı zamanları fark ettiğinizde takdir etmek,
- Yanlış söylediği kelimeleri tekrar etmek ve doğrusunu söyleyerek model olmak,
- Evet-hayır cevabı alacağınız sorular sormak yerine, detaylı cevap alabileceğiniz sorular sormak,
- Çocuğunuz kısa kelimeler kullanarak iletişime geçtiğinde, bu kelimeleri daha uzun cümleler haline getirerek ona örnek olmak; 3-6 yaş grubu için dil gelişimini hızlandırıcı faktörlerdir. Dil becerileri sonucunda gelişen iletişim yetenekleri, toplumsal ve bilişsel gelişimin artmasını sağlamaktadır.

Kaynaklar:

Anşin, Selma. "Çocuklarda Yabancı Dil Öğretimi" (2006)

Gander, Mary J. & Gardiner, Harry W. "Çocuk ve Ergen Gelişimi" (Ağustos 1993)

Kademoğlu, Sinem Olcay. "Çift Dilli Çocuk Yetiştirme" (24 Ocak 2011)

<http://www.istanbulparentingclass.com/makaleler.php?id=46>

Oktay, Ayla. "Ana Baba Okulu" (Mart 1999)

Yavuzer, Haluk. "Çocuk Psikolojisi" (Ocak 2010)

Yavuzer, Haluk. "Çocuğunuzun İlk 6 Yılı" (Şubat 2001)